

"ותן חלקנו בתורתך"

"ותן חלקנו בתורתך"
סדרת שיעורים על
מעלת התורה ונקודת לימודה

התקופה לה דעותיה של תורה

כב, יש וישב אברהם אל נעוריו. ובמדרש (בראשית רבה נו, כ): ויצחק היכן הוא? ... שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה. משל לאשה שנתעשרה מפלכה, אמרה הואיל ומן הפלך הזה התעשרתי, עוד אינו זו מתחת ידי לעולם. כך אמר אברהם, כל שבא לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצוות, לפיכך איני רוצה שתזון מזרעי לעולם (עכ"ל המדרש). דע כי התורה היא משלמת את 10 הישראלי ומכשרתו ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו נר"ן, ומעלתו אל תכלית השלמות האפשרי, ובלעדה לא יוכל אדם לבא לידי כשרון הגמור מיום נתן ה' אותה לישראל. ומלבד שהיא משלמת את החיסרון ומנועה הפחיתות אשר בהאדם מצד חומריותו וכוחות טבעו המשוקעים וטמועים בהבלי הזמן ועוגביו, עוד היא בעצמותה טוב ויקר אושר האמיתי, ובה יתקרב האדם לאלקיניו, ובה יחזה פניו - הוא השגת האלקות. כי התורה היא מעונו של 26 השם יתברך, ובה הוא שרוי, וכמו שראינו במקדש, שבלוחות העדות על הארון שם שרתה שכינה², ומשם יצאה אורה לעולם [מנחות] (פז, ב³), והוא כינוי על שפע החכמה והשגה

והשלמות. ובמקדש שני שחסר הארון⁴ חסרה שכינה, ויבנסוע הארון ויאמר משה קומה ה'⁵! ולכן לעתיד לבא⁶ גם כן אין מצוות בטלות⁷. וכן מצאנו להצדיקים במתיבתא דרקייע עוסקים בהלכה⁸, כי אף בלא חומר ובלא יצר ובלא רע, גם כן התורה היא התכלית האמיתית - והוא הדבקות הנשגבה לאלקים.

וזה שאמרו בשבת דף פג, ב: לעולם אל ימנע אדם מבית המדרש ומדברי תורה, ואפילו בשעת מיתה שנאמר: "וזאת התורה אדם כי ימות באוהל" (במדבר יט, יד) - אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. פירוש, דאמרו פרק קמא דברכות, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו⁹ ואמר לו יוכיר לו יום המיתה וכו', הרי דיום המיתה מועיל להחליש הרע ולבלע היצר יותר מתורה ומקריאת שמע. ואם כן, אם תאמר כי התורה אינו רק¹⁰ להסיר הפחיתות ולהדיח הרע ולהשלים החסרון, אם כן בשעת מיתתו של האדם - שאנו נחלש ממנו היצר לגמרי - אינו צריך לאחוז בתורה.

אל תזכור - פה יצא, כדאמר רב

על זה אמרו¹¹ שאינו כן, שעצם התורה היא תכלית השלמות אף במקום שנעדר הרע, לכן אף בשעת מיתתו של האדם יהא עוסק בתורה.

וזה עומק מאמרם שאברהם שלח ליצחק ללמוד תורה, כי התבונן במאמרם זה אשר העירו לנו כי להסרת הרע ולכלות החומר - ומאחזיקו השטן ומדיהיו - כבר הגיעו אברהם ויצחק בגסיון העקידה שהגיעו לתכלית מעלה האנושית¹², אשר לבם היה חלל בקרבם לגמרי¹³. אבל בכל זאת לא הוניחו התורה, כי היתה חביבה עליהם - אף שלא היו מצווים ועושים, ולא הוסיפה להם התורה בעצם שלימות לולא¹⁴ הסרת ההעדרים והפחיתות כאשר הוסיפה להשלמים המצווים ועושים¹⁵ - בכל זאת הוניחו מאהבתם אותה, שעל ידה הסירו הרע וסילקו הפחיתות¹⁶, ונעשו אורים גדולים ומוזהרים מפיקים נוגה הכוכבים לעולם ועד.

6 (י) ויראו את אלהי ישראל. נסתכלו והלילו ונתחייבו מיתה חלה שלא רצה הקב"ה לערנב שמחת המורה והמתין לנדב ואזיהואו עד יום חנכת המשכן. ולוקניס עד ויהי העם כמתאוננים וגו' ומצער נס אש ה' ותאלל צקנה הממנה בקניינים שנמחנה: כמעשה לבנת הספיר. היא היתה לפנינו נשעת השעבוד לזכור לרתן של ישראל שהיו משועבדים נמעשה לנניס: וכעצם השמים לטוהדר. משנאלו היה אור ומדוה לפניו: וכעצם. כמרגומו לשון מנחה: לטהר. לשון צרור וללול: רע, מע, רע

אונקלוס
וילברדי בני ישראל לא היה נקמא וכו' ה' יצא רגליו ויהו ה' קמא ויהו ה' דאחשפלו
כרעו קמא אפילו ושמו:

4 ויעל משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל: ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליהם כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר: ואל-אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את-האלהים ויאכלו וישתו: כב, א, א

7 וכך נאמר אנו, שאין ראוי לאדם להתפרץ לענין הגדול והנכבד הזה⁴ בהשערה ראשונה⁵ בלי שיכשיר את עצמו בחכמות ובמדעים, ויטהר⁶ את מדותיו ככל הראוי, וירסן⁷ תאוותיו ותשוקותיו הדמיוניות⁸ וכאשר ילמד הקדמות אמיתיות נכונות⁹ וידע אותם, וידע חוקי הדיון¹⁰ והלמידות, וידע דרכי ההשמרות משבושי המחשבה¹¹, אז יגש לחקור בענין הזה, ואל יחליט בסברא ראשונה שתיראה לו, ואל ישלח מחשבותיו בהתחלה וישליטם כלפי השגת הבורא, אלא יבוש וייעצר ויעמוד עד אשר יתקדם¹² לאט לאט¹³, ועל ענין זה נאמר ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים¹⁴, נוסף למה שמורה עליו הפשט על יראתו מהביט אל האור הנגלה, לא שה' ישיגוהו העינים, יתעלה מכל מגרעת לעילא לעילא. ונשתבח ע"ה בכך, והשפיע עליו יתעלה מנעמו וטובו מה שהביא לידי כך שנאמר בו בסוף ותמונת ה' יביט¹⁵, ואמרו חכמים ז"ל כי זה גמול על שהסתיר פניו בתחלה מהביט אל האלהים¹⁶. אבל אצילי בני ישראל פרצו¹⁷ ושלחו

מחשבתם והשיגו אלא שהיתה השגה בלתי שלמה, ולפיכך נאמר בהם ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו וכו'¹⁸ ולא אמר ויראו את אלהי ישראל בלבד, כי סדר הדברים אינו אלא בקפיא¹⁹ עליהם בראייתם לא בתאור היאך ראו, וכיון שלא בא אלא להקפיד עליהם²⁰ על אופן השגתם אשר כללה מן הגשמיות מה שכללה גרמה לכך התפרצותם לפני שלמותם ונתחייבו הכליה, ונתפלל עליהם עליו השלום²¹, והאריך להם עד שנשרפו בתבערה²², ונדב ואביהוא נשרפו באהל מועד²³ כפי שנאמר בקבלה האמתית²⁴. וכיון שהדבר כן ביחס לאלו²⁵ כל שכן ביחס אלינו השפלים, ומי שיותר למטה ממנו, שראוי לו להתכוין ולהתעסק בהשלמת ההצעות וידיעת ההקדמות המטהרות את ההשגה מטומאתה שהן הטעויות, ואז יגש לפני המעמד הקדוש האלהי וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו פן יפרץ בהם ה'²⁶.

כי אצילי בני ישראל עם מה שאירע להם מן המכשולות בהשגתם, נתבלבלו מחמת כך גם מעשיהם ונטו כלפי הדברים הגופניים מחמת שבוש ההשגה, ולפיכך אמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו²⁸. אבל המשך הדבור והוא אמרו ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכו' יתבאר במקצת מפרקי מאמר זה²⁹.

לורה (בזכיה)
אין א. ס. ה. ב

9 כד. בתלמא כשבא א"ל מצות הגבלה. רק אחרי שמציבים¹ את האידיאל הנעלה, המרומם והרוחק בכל יפעת תפארתו, והנשמות מתעוררות להגיע אליו, אז יש לחוש מפני התפרצות פתאומית, העוזבת את כל דרכי ההדרגה ומביאה הריסות ושכירות בעולם. אם באים לצמצם את הרעיון לפני התגלותו של האור הגדול והרחב המאיר אפסי עולמים, אז מאפילים את הדעת, ומטשטשים את הצורה הרוחנית העליונה של נשמת האדם השואפת לגדולות. אבל אחרי שהוזהר העליון, בהודו הכללי יוצג בתמונתו הבהירה, לעיני הרוח, והשאיפה העליונה להמטרות הגדולות, החובקות זרועות עולם, תצא להתעוררותה אז במלא אורה של הנשמה והתקוממות זיו חייה, לא יש לחוש כ"כ לרפיון ורשלנות כמו שיש לחוש להתפרצות עוברת גבולים. ע"כ, רק אחר שכבו נאמר בתרי בשבא, "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים"² אחרי שמגדל האורה הוצג לעיני ישראל לדעת את רוממות שאיפתם המאירה והגדולה, צריכים לעצור בעד שטף המרוצה שלא יעבור גבולות, ובתלמא כד כשבא אמר להו מצות הגבלה.

אין א. ה. ה. ה. ה. ה.

(ו) זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'. זה הפסוק אומר דרשוני, שהרי כבר עשו מה שעליהם והציאו הכל אל פני אוהל מועד ומה להם לעשות עוד, ודרשו חז"ל צ"כ אמר להם משה לישראל אותו ית"ר העבירו מלככם, ותהיו כלכם ציראה אחת ובעבודה אחת לשרת לפני המקום, כשם שהוא יחידי בעולם כן תהא עבודתכם מיוחדת לפניו שגא' ומלחם את ערלה לצבכם מפני מה כי אני ה' אליהם הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים עשיתם כן וירא אליכם כבוד ה', זה הדרוש נרין עוד יותר ציראו מגוף המקרא, וגם מה שייך לכהן המקרא כי ה' אליהם וגו'. והענין דכבר היה צימי משה כמות ציראל שהיו להוטים אחר אהבת ה' אבל לא ע"י גבולים שהגבילה תורה, וכאשר יוצא צאורך צפ' קרא, שזה היה עיקר החטא של ר"ן אנשים, שהיו צדיקים גמורים וחטאו בנפשותם כמה שמסרו עצמם למיתה ע"י משוקה קדושה זו להשיג אהבת ה' ע"י הקטרת, אע"ג שלא יהיה לרצון כפי דרך המורה שרק אהרן וצניו יקטירו, וזה גרם לשלמה המלך שצעת חנוכה בית המקדש לא החענה ציוה"פ כדאיתא צמו"ק ד' ט', משום שאכילה קדשים משלחן גבוה מציא לאהבת השם, וכן השהה

ד' שנים בנין ציהמ"ק משום שנות להקריב צממות שכשר בכל מקום וכמש"כ בדברים ד' כ"א, והנה כבר ידע משה רבינו שחמות כאלה מתנוולות, אלא שלא הגיע עדיין השעה להתפרץ, על כן צווא יום התראות גלוי שכינה, שזוהי היה חכלית משוקתם, וכדאי צשה"ש רבה א' על הפסוק משכני אריב"ל להוטים היו ישראל אחרי שכינה ע"ש צאורך, אלא שהבין משה דמכל מקום יש בלב כמה אנשים על מה שהגיע הענין ע"י פרטי אופנים אלו, מה שאי אפשר להגיע אליו אלא בעת שנלטו על זה, צשביל זה אמר משה לישראל כי לא כן הדבר, אלא אותו ית"ר העבירו מלככם, שגם זה המשוקה אע"ג שהיא להשיג אהבת ה' בקדושה, מכל מקום אם היא לא בדרך שעלה על רצונו ית", אינו אלא דרך ית"ר להטעות ולהחעות דעת גדולי ישראל צוה המשוקה. ואמר להם משה טעם לדבר ותהיו כולכם ציראה אחת ובעלה אחת לשרת לפני המקום, פ"י אם תשימו דעתכם לדרך המורה תלכו הכל בדרך אחד ובעלה אחת, משא"כ אם נבקש אהבת ה' שלא בדרך המורה, ותהי' תורת כל אחד צידו ויהיו אגודות אגודות בעבודתם, הוא נגד רצון ה' וכבודו ית', וזה שמסיים כשם שהוא יחידי בעולם

כך רצונו וכבודו שתיא עבודתכם מיוחדת לפניו, והציה המ"כ יסוד לזה הדרוש מהא דכתיב כי ה' אליהם וגו' וסיפיה דקרא אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד, וא"א לפרש שחד ממון או דברים לפני הקב"ה, או אפי' הרבה מעשים טובים, שזה אינו בכלל שחד, דכל מה שציד האדם לעשות לטוב הרי זה מחויב וא"כ אינו שחד, אלא על כרחך מסירת נפש וצדיקות נעלה צאופן שנאמר יקר בעיני ה' המוטה לחסידיו, כמו שאמרו צחגיגה פ"צ [י"ד צ'] על בן עזאי, מ"מ אם הוא שלא ע"פ המורה אינו עולה לרצון כ"כ, ויהי נענש על זה, כמו צביארנו צפ' קרח צענין הר"ן איש שהיו חשודים לפני ה' גם אחר שנשרפו, מ"מ הרי לא נקו מעונש, וצוה שייך לומר שלא יקח שחד, היינו שנותן נפשו על אהבת ה' ועל כבודו ית' צאופן שאינו מחויב צוה ואין לך שחד גדול מזה, וצוה משה רבינו צעשה המוכשרת לך להגיד לאדם ישרו, אשר רק זה הדבר אשר צוה ה' מעשו וירא אליכם כבוד ה', ולא ע"י דרכים אחרים איש כפי רעיון לצבו, כ"ו ציארנו מאמר חז"ל צמ"כ על המקרא הנפלא הלו

העמק דבר, ספרי ו' (ה), ב"ק ט', ב"מ י'

והכי נמי המה בקשו להשיג מעלת אהבת ה' על ידי עבודה, אף על גב שידעו שלא ינקו וכדאי יקוים דבר משה, וזה מיקרי החטאים האלה בנפשותם, שציקשו לאצד את נפשותם רק להשיג מעלת האהבה ומסידות צאופן שאינו לפי הרצון ממנו ית"ש. ומשום הכי סמך ענין הלו לפרשת ציאת, שהזהירו חסידו עליון צחוט של תלנת, שצכל חסידותם לא יסורו ממנות ה' כמו צביארנו צאזהרה ולא תמורו וגו', והר"ן איש סירבו על זה והגיע להם מה שהגיע. והנה לא היה אפשר להם לקחת מחמות וכדומה ולהקריב צמשכן, שהרי הלוים שמרו שלא יקרב זה, משום הכי היו מוכרחים לעשות מחלוקת על משה ואהרן ולפרוץ גדר, כל זה היה הליכות ר"ן איש,

(יא) לא שר"ח ידו. כמו, (וכך פ"י ר"ג גאון צס' המפתח המקרא כי אשא אל שמים ידי כמו ציצואר צמקומו, וכך ציארנו צס' צראשית עה"פ ויוסף ישית ידו על עיניך), והכוונה כי מי שזוכה לראות מראות אלהים, והקב"ה מופיע עליו אור רצונו ית' שיראה ויתצונן ונותן לו כח לצבול משא הקדוש ולהיות מרכזה לשכינה, הרי זה מולא צוה חנוג נפלא צאור פני מלך חיים ית', ושצע נפשו ואינו מאב לאכול צאזותה שעה כמש"כ צס' צראשית ג' א', אבל האצילים האלה פרצו גבול והצניו צמה שלא הורשו להצבונן, והקב"ה לא שלח ידו להופיע אור פניו

ית' להם, ולא היה צהם כח אלהי לצבול משא הקדוש, והיו ראוים להיות נפגעים לולי זכות של אותו יום, מ"מ זה היה עונשם שלא שצע נפשם עונג רוחני עד ויחזו את האצלהים. המה ראו מה שראו צאלקות, ומכ"מ ויאבצו וישתו. נדרשו לאכול ולשתות, וכך פ"י הרצ"ע צסם ר"י הלוי ז"ל. ועל דבריו יש להוסיף ע"פ מה שכבר נצבאר לעיל ד' כ"ד אשר משא מראות אלהים למי שאינו כדאי צאזותה שעה, היא למשא רב עד שיכול להמית, וזהו העונש, וכאן שלא הגיע העונש צתקפו, מכ"מ היה צמשא מחליש כחם הרבה, והיו מוכרחים חכף ומיד לאכול ולשתות להשיב נפשם:

העמק דבר, ספרי ו' (ה), ב"ק ט', ב"מ י'

ותן חלקנו בתורתך. כדי להביא את כל האור העליון, המתנשא מימות עולם ומתעלה מעל כל המגמות והכוונות כולן, לתוך העולם המוגבל, המרוצף מגמה וכונה, מצרים והגבלות, ולהאיר את כל מחשכיו בזיו הקדש, נתנה תורה בעולם. אור התורה, הבוקע וחודר ממרומי עד, והולך ומתפלש עד עמקי עמקים, עד נבכי התהום של זעירות היצירה וחגוי חלקי החיים כולם, הוא המקשר את כל המהותיות מראש עד אחרית לשגבם צצח. ע"כ עם אור המרום מראשון של בנין ביהמ"ק, מראש שרשו הנשגב, העולה ממעל לשם ראשון, מרום מראשון, הנגו מבקשים על חלקנו, בצמצומו והגבלתו שיהיה מחויבר אל המעין העליון של מקור חיי כל החיים. ותן חלקנו בתורתך.

העמק דבר, ספרי ו' (ה), ב"ק ט', ב"מ י'